

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 6 (1313) 8 ЛЮТАГА 2017 г.

Нацыянальны ўніверсітэт не выключаеца

Падчас "Вялікай размовы з Прэзідэнтам" 3 лютага 2017 г. першы намеснік Старшыні ТБМ, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Алена Анісім задала А.Р. Лукашэнку два пытанні. Першае - пра неабходнасць адкрыцця Нацыянальнага ўніверсітэта. Другое - пра гатоўнасць увесці мараторый на смяротнае пакаранне.

Адказваючы на пытанне прамагчымасць стварэння Нацыянальнага ўніверсітэта, выкладанне ў якім вялося б цалкам на беларускай мове, Аляксандар Лукашэнка даў у прынцыпе станоўчы адказ. Па яго словах, паведамлі амаль усе сродкі масавай інфармацыі, гэтае пытанне "трэба пра-працаўці".

Ён не выключае, што

на базе нейкага ВНУ можна будзе стварыць ўніверсітэт з выкладаннем усіх предметаў па-беларуску, "калі гэта будзе нармальная ўспрынімата, калі туды будуць ахвотнікі ісці па конкурсе атрымліваць адукцыю на беларускай мове". "Галоўнае, каб гэта было запатрабавана народам", - дадаў

А. Лукашэнка.
Беларуская грамадскасць многія годы змагаецца за адкрыццё цалкам беларускамоўнага ўніверсітэта, і вось нарэшце не адмоўны адказ кіраўніка краіны. Цяпер наперадзе праца па рэалізацыі гэтага пазытыўнага пасылу.

Nаш кар.

За Кодэкс аб адукцыі на беларускай мове

НАЦЫЯНАЛЬНЫ СХОД
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
ПАЛАТА ПРАДСТАЎНІКОЎ
Пастаянная камісія па адукцыі,
культуры і навуцы
220010, г. Мінск, Дом Урада,
тэл./факс (017) 222-65-45, факс (017) 327-37-84
E-mail: aduk@house.gov.by

НАЦИОНАЛЬНОЕ СОБРАНИЕ
РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ
ПАЛАТА ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ
Постоянная комиссия по образованию,
культуре и науке
220010, г. Минск, Дом Правительства,
тел./факс (017) 222-65-45, факс (017) 327-37-84
E-mail: aduk@house.gov.by

26. 01. 2017 г. № 20-03/28

на № _____ от _____

Старшыні грамадскага аўяднання
"Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны"
Трусаву А.А.

Паважаны Алег Анатольевіч!

На даручэнні Старшыні Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь у Пастаяннай камісіі па адукцыі, культуры і навуцы разгледжаны Ваш ліст, у якім выкладзена прапанова аб прыняцці новай рэдакцыі Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб адукцыі на беларускай мове.

Выказываем Вам падзяку за высокую адзнаку здольнасцей Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў па адукцыі, культуры і навуцы, у прыватнасці, здольнасці зрабіць пераклад праекту Кодэкса з рускай мовы на беларускую. Сапраўды, камісія ў стане зрабіць такі пераклад. На пасяджэнні камісіі 26 студзеня 2017 года мы даручылі члену камісіі А.М. стварыць рабочую группу з ліку аўтарытэтных спецыялістаў для перакладу праекту Кодэкса аб адукцыі з рускай мовы на беларускую. Іншая справа, што для таго, как беларускамоўныя варыянты дакумента меў афіцыйны статус, ён павінен быць унесены ў Палату прадстаўнікоў суб'ектам права заканадаўчай ініцыятывы і прайсці ўсе стадыі разгляду на адпаведнай мове.

Старшыня камісіі

I.A. Марзалиюк.

Сойм Партыі БНФ падтрымаў ініцыятыву ТБМ

4 лютага Сойм Партыі
БНФ падтрымаў ініцыятыву

ISSN 2073-7033

9 772 073 703 003 >

ТБМ аб прыняцці ўсіх законаў Рэспублікі Беларусь, у тым ліку і Кодэкса аб адукцыі на беларускай мове і прыняў адпаведную пастанову. Акрамя афіцыйнай заявы Сойму аб падтрымцы названай ініцыятывы, сябрам Партыі БНФ рекамендавана паўсюдна ўключыцца ў агульнабеларускую кампанію па зборы подпісаў пад

Nаш кар.

Наша мова - гэта культурная каштоўнасць беларускай дзяржавы

З 3 лютага 2017 года ўступіў у сілу Кодэкс аб культуре ў Рэспубліцы Беларусь. Дзякуючы намаганням ГА "Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны", Нацыянальной акадэміі навук Беларусі і Саюзу мастакоў Беларусі ў ім з'явіўся 69 артыкул, які павінен ведаць кожны беларускі патрыёт.

"Артыкул 69. Нематэрыяльная культурная каштоўнасць

рады, фальклор (вусная народная творчасць), беларуская мова (вусная і пісьмовая), іншыя мовы, іменаслоўныя традыцыі і традыцыйныя нацыянальныя формы звароту да людзей, змест геральдичных аблектаў, уласных географічных называў (тапонімаў) і вырабаў народных мастацкіх рамёств, іншыя нематэрыяльныя празьленні творчасці чалавека".

2. Да нематэрыяльных культурных каштоўнасцей адносяцца звычай, традыцыі, аб-

Старшыня ТБМ
Алег Трусаў

210 гадоў з дня нараджэння Напалеона Орды

Напалеон ОРДА (Напалеон Матэвуш Тадэвуш Орда; 11 лютага 1807, в. Варацэвічы на Піншчыне - 26 красавіка 1883, Варшава) - беларускі мастак, кампазітар, піяніст і педагог.

Нарадзіўся ў сям'і беларускай шляхты. Яго бацька - Міхал, паводле адукцыі інжынер-фартыфікатар, амаль увесць час працаўа на будаўніцтве дарог і каналаў, у час падзелаў Рэчы Паспалітай з'яўляўся маршалкам Кобрынскага павета.

Пачатковую адукцыю мастак атрымаў у родным доме. З існых крыніц дакладна не вядома ці былі ў іх доме гувернёры, хутчэй за ўсё так, але галоўным яго выхавальнікам і дарадцай на працягу ўсяго жыцця была маці - Юзафіна - дачка пінскага суддзі і мечніка Тадэвуша Бутрымовіча. Яна валодала французскай мовай і была таленавітай піяністкай. Юзафіна вучылася ігры на клавіры ў запрошанага ў Нясвіжскі тэатр чэшскага кампазітара і клавеініста Францішка Яржомбскага. А першы ўрокі ігры на фартэпіяне свайму сыну, будучаму кампазітару, яна дала сама.

Скончыў Свіслацкую гімназію. У 1823 г. паступіў у Віленскі ўніверсітэт. Але за ўзбелік у тайнім студэнцкім таварыстве "Заране" быў арыштаваны і выключаны з універсітэта. Уздзельнічаў у паўстанні 1830-1831, пасля задушэння якога эміграваў у Францыю. Там пазнаёміўся з Фредэрікам Шапенам, у якога браў урокі музыки. Напісаў шэрэг твораў для фартэпіяна (рамансы, паланезы, серэнады, мазуркі).

Шыльда на дому Louis-le-Grand, 9 дзе жыў
Н. Орда падчас дырэктарства ў
Італьянскай оперы ў Парыжы.

Піяніст і кампазітар Напалеон Орда ў сярэдзіне 1840-х гадоў быў дырэктарам Італьянскай оперы ў Парыжы. Разам з сябрам Фрыдэрыкам Шапенам ён багата зрабіў для папулярызацыі нашай айчыннай музычнай культуры ў Еўропе. Музычныя творы самога Н. Орды, асабліва паланезы, мазуркі і вальсы, вылучаючыя самабытным і віртуозным стылем. Напалеон Орда ствараў рамансы і песні на слова С. Вітніцага і А. Плуга, выдаў "Альбом твораў польскіх кампазітараў" (1838). Н. Орда быў аўтарам славутай "Граматыкі музыкі", што выйшла ў 1873 годзе ды была высока ацэнена Станіславам Манюшкам, які лічыў Н. Орду сваім настаўнікам.

З 1856 жыве ў Варацэвічах, Гародні, на Валыні. Пакінуў па сабе архітэктурны замалёўкі вёсак, маёнткаў, замкаў, гарадоў Беларусі, Літвы і Украіны. Наведаў шмат мясцін Беларусі, Украіны, Польшчы, Літвы. Замалёўваў пейзажы і будынкі, звязаныя з жыццём вядомых людзей. Даў абяцанне намаляваць усе замкі Беларусі, пакуль яны не разбурыліся.

Вынікам гэтых вандраванняў з'явіўся велізарны збор мастацкіх твораў, гэта больш за 1150 малюнкаў і акварэлі, больш за 200 літографіяў.

Вікіпедыя.

Да цывілізаванага гандлю нам далёка

МИНІСТЭРСТВА
АНТЫМАНАПОЛЪНAGA
РЭГУЛЯВАННЯ I ГАНДЛЮ
РЭСПУБЛКІ БЕЛАРУСЬ
ул. Кірава, 8, корп. 1, 220030, г. Мінск
тэл. (+375 17) 327 61 21, факс (+375 17) 327 24 80
e-mail: mail@mart.gov.by
www.mart.gov.by

17.08.2017 № 10-00-7/01/02
На № 99 94 ад 28.10.2016

Адказ на звароты

Вашы звароты, адрасаваныя на імя Прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь А.У. Кабякова і на імя намесніка Старшыні Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь М.І. Руцага, разгледжаны ў Міністэрстве антыманапольнага рэгулявання і гандлю. Па сутнасці пастаўленых у зваротах пытанній паведамляем.

1. У адпаведнасці з артыкулам 17 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь дзяржаўнымі мовамі ў Рэспубліцы Беларусь з'яўляюцца беларуская і руская мовы.

Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь і іншым заканадаўствам дапускаецца альтэрнатыўнае прымененне дзяржаўных моў для большасці сфер грамадскіх адносін, у тым ліку для сферы абслугоўвання.

Прадметам рэгулявання Закона Рэспублікі Беларусь "Аб абароне правоў спажыўцу" з'яўляецца абарона правоў спажыўцу пры набыцці тавараў, работ, паслуг. Законам жа, які спецыяльна накіраваны на ўрэгуляванне адносін у галіне развіція і ўжывання беларускай мовы, ахову правоў і свабод грамадзян Рэспублікі Беларусь у гэтай сферы, выхаванне паважлівых адносін да нацыянальнай гіднасці чалавека, яго культуры і мовы, з'яўляецца Закон Рэспублікі Беларусь "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь".

Закон Рэспублікі Беларусь "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь" (артыкул 7), роўна як і Закон Рэспублікі Беларусь "Аб нарматыўных прававых актах Рэспублікі Беларусь" (артыкул 54), дазваляе прымаць і публікаваць акты дзяржаўных органаў, у тым ліку нарматыўныя прававыя акты, на беларускай і (або) рускай мове. Пры гэтым афіцыйнае апублікаванне нарматыўнага прававога акта ажыццяўляецца на той дзяржаўнай мове, на якой ён прыняты (выдадзены) (артыкул 62 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб нарматыўных прававых актах Рэспублікі Беларусь"). Закон Рэспублікі Беларусь "Аб абароне правоў спажыўцу" быў прыняты на рускай мове, адпаведна, яго апублікаванне таксама ажыццёўлена на рускай мове.

2. Артыкулам 13 і 30 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь", у прыватнасці, прадугледжана наступнае: "На транспарце, у гандлі, у сферы медыцынскага і бытавога абслугоўвання ўжываецца беларуская *або* руская мова, а пры неабходнасці - іншыя мовы. Маркіроўка тавараў, этикеткі на таварах, інструкцыі па карыстанні таварамі выконаюцца на беларускай *або* рускай мове. Маркіроўка тавараў, прызначаных на вывоз за межы Рэспублікі Беларусь, выконваецца на беларускай *чи* рускай мове *або* на мове заказчыка. Назвы ў таварных знаках падаюцца на беларускай *або* рускай мове".

У адпаведнасці з артыкулам 7 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб абароне правоў спажыўцу" на рускай *або* беларускай мове павінна быць прадстаўлена інфармацыя на маркіровачным цэлліку, у тэхнічным пашпарце і г.д. аб назве товару, даце вырабу, тэрмінах прыдатнасці (захоўвання, службы), спажывецкіх уласцівасцях (складзе, вазе, харчовай каштоўнасці і г.д.), умовах захоўвання, карыстання, назве вытворцы, пастаўшчыка і іх месцазнаходжанні.

Такім чынам, увядзенне патрабаванні аб *абавязковай маркіроўцы тавару на беларускай мове* магчыма толькі пасля прыняція і ўступлення ў силу Закона, якім будуть унесены адпаведныя змены ў законы Рэспублікі Беларусь "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь" і "Аб абароне правоў спажыўцу". У 2017 годзе праект Закона Рэспублікі Беларусь "Аб унісенні зменаў і дапаўненняў у Закон Рэспублікі Беларусь "Аб абароне правоў спажыўцу" паступіць на разгляд у Палату прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь. Вы маеце права накіраваць ваши пропановы ў названы заканадаўчы орган для аблеркавання пры разглядзе праекту.

Разам з тым, мяркую неабходным звярнуць увагу на наступнае. Нанясенне інфармацыі пра тавар на дзвюх дзяржаўных мовах прывядзе да павелічэння аўтому неабходнай інфармацыі і, як следства, да павелічэння памераў маркіровачнага цэлліку, этикеткі і г.д. (што тэхнічна не зайдёды выканальна з-за малых памераў спажывецкай упакоўкі) або да памяншэння вышыні шрыфту (што зробіць інфармацыю для спажыўца цяжкастасцю і негатыўным чынам адб'ецца і на спажыўцах, і на вытворцах).

Рэалізацыя пропановы аб указанні інфармацыі пра тавар на дзвюх дзяржаўных мовах запатрабуе ад беларускіх вытворцаў *аддатковых фінансавых і арганізацыйна-тэхнічных выдаткаў* (на распрацоўку і ўзгадненне новых маркіровачных цэллікаў, тэхнічных пашпартоў і г.д.; унісенне змены ў тэхналагічную документацыю вытворцы прадукцыі, у дакументацыю аб пачверджанні адпаведнасці (сертыфікаты адпаведнасці, дэкларацыі аб адпаведнасці, рэгістрацыйныя дакументы); закупку (мадэрнізацыю) новага маркіровачнага аблестяльвання і інш.; утылізацыю ўжо вырабленых маркіровачных цэллікаў, тэхнічных пашпартоў і г.д., упакоўкі з маркіроўкай, прыведзенай на адной з дзяржаўных моў), што натуральна пасягне павелічэнне кошту на выраблены тавар.

Намеснік Міністра

Э.Б. Матуціс

Справадча Асіповіцкай раённай рады ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны"

1. Праведзена трох паседжанні раённай рады. У студзені прыняты план дзейнасці на 2016 год.

2. Да Міжнароднага дня родных моў прыняты план дзейнасці на 2016 год.

3. У раённай бібліятэцы праведзены 2 этапы Агульнацыйнай дыктоўкі - 21 лютага і 15 сакавіка.

4. 25 сакавіка 2016 года правялі сустэречу з М.Булавацкім - перакладчыкам вершаў Ул. Высоцкага на бел. мову.

5. Арганізоўвалі ў траўні сустэречу з Э. Акуліным, якага не адбылася з-за адмовы раённай улады.

6. Прынялі ўдзел у навукова-практычных канферэнцыях, арганізаваных раённым музеем: 27.02 - "Проблемы і вывучэнне сакральнай тапонімікі Асіповіцкага раёна".

МИНИСТЕРСТВО
АНТИМОНОПОЛЬНОГО
РЕГУЛИРОВАНИЯ И ТОРГОВЛИ
РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ
ул. Кірава, 8, корп. 1, 220030, г. Мінск
тэл. (+375 17) 327 61 21, факс (+375 17) 327 24 80
e-mail: mail@mart.gov.by
www.mart.gov.by

Грамадскае аўяднанне
"Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны"
вул. Румянцава, 13,
220034, г. Мінск

ВОСТРЫЯ РОЗУМЫ ПЯЦІБОРСТВА

У Magilёve прайшло чарговае, ужо 16-е "Беларускае пяціборства". Пра гэтае спаборніцтва для адораных старшакласнікаў "Наша слова" шмат пісала ў папярэдняй гады. І чытчы "НС" добра ведаюць пра сутнасць ідэі і пра тое, што яна дае беларускаму народу.

Таму зараз досьціць коратка пра заданні апошняга пяціборства і пра яго пераможцаў.

У заданні па матэматыцы трэ было ўзгадаць класіфікацыю лікаў і разбрацца, да якога з лікаў мностваў адносіцца лік, які называюць дзвінсона - "залатым сечывам".

У заданні па літаратуре патрабавалася ўзгадаць, кім напісаны і каму прысвечаны верш "Смерць паэта", які ў гэтым годзе адзначыць юбілей - 180 год. Ніколі не давалі заданняў, звязаных з рускай паэзіяй, але юбілей такога верша і лёсаў двух выдатных расійскіх паэтаў абысыці не захацелі. 17 з 32-х спаборнікаў пра верш ведаюць і нават што-нішо працьтавалі. Самы поўны адказ у Аліны Палагінай з Magilёva.

У заданні па прыродазнаўстве пасцівіліся, чаму сонца зімой раней будзіць Magilёv, а летам раней паказвае ў Віцебску. Толькі 5 спаборнікаў змаглі патлумачыць сітуацыю, яшчэ 5 далі частковы правільны адказ.

У заданні па гісторыі прасілі распавесці пра Хатынъ і Катынъ. Пра Хатынъ ведаюць 26 спаборнікаў, пра Катынъ - толькі 3 з 32-х. Зараз ведаюць усе, бо на выхадзе з залы кожны спаборнік атрымаў аркуш з адказамі і там прачытаў пра Катынъ. Калі ў тэлефонным апытнанні мы цікавіліся ў спаборнікаў, што ў нашым аркушы з адказамі было самым цікавым для іх, амаль усе адзначалі інфармацыю пра Катынъ, пра што раней не ведалі.

У заданні па мове прапанавалі паспрачацца з дырэкторам Расійскага інстытута стратэгічных даследаванняў Л. Рашэнікавым пра малы ўзрост беларускай мовы. Стратэг заявіў, што нашай мове толькі 90 год, бо яна была створана пастановай аргбюро ЦК ВКП(б), якая была надрукавана ў газете "Правда" за 1926 год.

Адказы на гэтае заданне прыемна ўраўлі. Каля паловы спаборнікаў гатовыя да тайкі спрэчкі. Яны нагадалі б расійскім стратэгам і пра "Біблію" Скарыны, і пра мову першых статутаў, і пра "Мужыцкую прауду" К. Каліноўскага, і пра Мацея Бурачка, і нават пра "Беларускую граматыку" Б. Тарашкевіча. Вось жа да выкладання гісторыі Беларусі ў школах мaeща шмат прэтэнзій, дай выкладацца яна не нашай мовай і з не зусім правільнымі акцэнтамі, але ўсё ж гэта НАША гісторыя. Школьнікі ўжо прывыклі, што жывуць яны ў Беларусі, а не ў СНГ, і ведаюць шмат чаго з жыцця наших продкаў, чым можна ганарыцца.

Перамогу ў "Беларускім пяціборстве XVI" атрымаў Мацвеев Дашкевіч, дзесяцікласнік школы № 2 г. Мсціслава (мяккі знак у імени трэба пакінуць, бо так піша сваё імя сам пераможца). Мацвеев удзельнічаў у пяціборстве трэці раз, але раней спыняўся блізка каля прызывага месца (VI месца, IV месца). Мабыць, гэта кранала гонар хлопца, які перамагаў у рознага ўзроўню матэматычных алімпіядах. І на гэты раз выпісаўся напоўніцу: першыя месцы ў матэматыцы і гісторыі, другое месца ў прыродазнаўстве, сёмае ў літаратуры і восьмае ў мове (улічваліся і памылкі ў мове працы), а ў выніку 217 балаў з трохсот магчымых, што стала новым рэкордам пяціборства.

На другім месцы Ілля Касакоў з Magilёva, ляташні пераможца. Ілля - багата адораны малады чалавек, мае скількінасць да мова- і літаратуразнаўства. У беларускай літаратуре арыентуецца так, што дай Бог такое кожнаму настаўніку літаратуры. Зараз у яго першыя месцы ў гісторыі і прыродазнаўстве. Вынік атрымаўся на 30 балаў большы, чым год таму, але зараз і гэтых балаў не хапіла для першага месца.

Увогуле выніковасць апошняга пяціборства аказалася прыкметна вышэйшай за папярэдняй. І, што асабліва прыемна, больш высокія балы па мове. Але спяшацца з абагульненнем

не варта, паглядзім, што будзе праз год. На трэцім месцы - Уладзіслаў Астрашаб, дзесяцікласнік ліцэя № 1 Magilёva. Для таго, хто ўдзельнічае ў пяціборстве першы раз, гэта вельмі высокі вынік, тым болей, што паспяховы матэматык паказаў і добрую мову, саступіўшы ў гэтым намінацыі толькі Ксеніі Сітнік з вёскі Дараганава Асіповіцкага раёна. Цікавае прозвішча хлопца, якое мае хутчэй старадаўніе паходжанне. Мабыць, нехта з продкай Уладзіслава быў смелым і ўдачлівым у бітвах і яго праразвалі "Вострая шабля". Зараз "вострая шабля" перайшла ў востры розум хлопца, што можна лічыць больш вартаснай якасцю.

Пераможцы атрымаюць дыпломы пяціборства, медалі і прызы.

Міхась Булавацкі.
На здымках Надзея Бацілавай (зверху ўніз): Мацвеев Дашкевіч, Ілля Касакоў, Уладзіслаў Астрашаб, Ксенія Сітнік.

Гарадзенская абласная алімпіяды 2017 года

3 10 па 13 студзеня 2017 года дзяржаўная ўстанова "Гарадзенскі дзяржаўны прафесіянальны электратэхнічны каледж імя І. Шчаснага" прымаў абласны этап рэспубліканскай алімпіяды па вучэбных прадметах "Беларуская мова" і "Беларуская літаратура".

У абласным этапе спаборніцалі 70 алімпіёнік, аматараў роднай мовы. Прадстаўнікі з 15 раёнаў і г. Гарадні на працягу трох дзён паказвалі веды ў галіне беларускай мовы і беларускай літаратуры. Сябры журы ўзнагародзілі 33 удзельнікаў дыпломамі рознай ступені, з ліку пераможцаў, дыпламантай I і II ступені, сфарміравана каманда Гарадзенскай вобласці для ўдзелу на вясновых канікулах на заключным этапе рэспубліканскай алімпіяды па вучэбных прадметах "Беларуская мова" і "Беларуская літаратура". У склад журы ўвайшлі настаўнікі і выкладчыкі розных навучальных устаноў. ГрДУ прадстаўлялі ў журы фіолагі: Руцкая А.В., Казлоўскі Р.К., Тарасава С.М. з кафедры беларускай літаратуры; Варановіч В.Л., Садоўская А.С., Хлусевіч І.М., Якаліцэвіч М.А. з кафедры беларускага і супастаўлення мовы.

Гарадзенская абласная Рада ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны" традыцыйна прымала ўдзел ва ўзнагароджванні пераможцаў абласнога этапу рэспубліканскай алімпіяды. Крой А.І., старшина Гарадзенскай абласной

публіканской алімпіяды. Сябры ТБМ падрыхтавалі каштоўныя кнігі, дыскі і перакідныя краязнаўчыя календары. Пісменнікі горада таксама падрыхтавалі падарункі. Арганізаторы мерапрыемства на чале з метадыстам вучэбна-метадычнага аддзела ГрАРПА Гузавай С.У. паклапаціліся і пра неявілую танцевальна-музычную праграму маладых гарадзенскіх талентаў перад удзельнікамі алімпіяды.

Заключную частку алімпіяды 13 студзеня распачала старшыня журы, намеснік дэкана філалагічнага факультета Тарасава С.М. Яна коратка расказала пра хаду алімпіяды, адзначыла добрым словам усіх удзельнікаў і пажадала пераможцам добраага плёну на заключным этапе рэспубліканскай алімпіяды. Крой А.І., старшина Гарадзенскай абласной

Рады ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны" ў юбілейны год 500-годнасці беларусаў пажадаў заўсёды памятаць, адкуль мы і хто мы, парай ўзведы дапамагаць у будучым дарослым жыцці будучым пераможцам беларускай алімпіяды сваім ахвяраванням на кнігі і іншыя падарункі. Гузава Святлана Уладзіміраўна правяла цырымонію ўзнагароджвання лепшых удзельнікаў алімпіяды дыпломамі рознай ступені і граматамі. Журы і сябры ТБМ узнагароджвалі пераможцаў календарыкамі, дыскамі, кнігамі. Запрошаныя маладыя таленты танцевалі і спявалі песьні, а "народную" песню "Простыя слова" падпявалі і дзеци і дарослыя. А хто з вучняў і настаўнікаў узяў рэйтынг сваёй школы і раёна ў 9,10 і 11 класах можна ўбачыць у табліцах:

9 клас

Мес. Дып.	Прозвішча, імя, імя па бацьку удзельніка	Раён	Установа адукацыі	Прозвішча, імя імя па бацьку настаўніка
I	Жук Настасся Вячаславаўна	Ленінскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Гімназія № 2 г. Гродна"	Міхно Ніна Фёдараўна
I	Адахоўская Марта Вячаславаўна	Смаргонскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдняя школа № 5 г. Смаргоні"	Александровіч Наталля Альбертаўна
II	Шынковіч Вольга Андрэеўна	Воранаўскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Радунская сярэдня школа"	Кампанеец Святлана Юльянаўна
II	Змітрукевіч Антаніна Валер'еўна	Лідскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 15 г. Ліды"	Гладкая Людміла Віктараўна
II	Бірук Наталля Міхайлаўна	Слонімскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Новадзвіяткавіцкая сярэдня школа Слонімскага раёна"	Білінок Вольга Данілаўна
III	Касперчык Анастасія Паўлаўна	Ленінскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Гімназія № 10 г. Гродна"	Мялешка Ірина Міхайлаўна
III	Шэмэт Яраслаў Аляксандравіч	Кастрычніцкі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 26 г. Гродна"	Васілевіч Данута Зігмундаўна
III	Грыг Вікторыя Юр'еўна	Кастрычніцкі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 40 г. Гродна"	Сарасек Святлана Валянцінаўна
III	Шчэрба Анастасія Дзянісаўна	Слонімскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Гімназія № 1 г. Слоніма"	Шундрый Жанна Юр'еўна
III	Алізоровіч Маргарыта Юр'еўна	Ленінскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Гімназія № 5 г. Гродна"	Шэршань Вольга Чаславаўна
III	Гузевіч Караліна Юр'еўна	Ленінскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Гімназія № 2 г. Гродна"	Вашкевіч Ларыса Леанідаўна
гр.	Конюк Дар'я Аляксандраўна	Карэліцкі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 1 г.п. Карэлічы"	Гурын Надзея Іванаўна
гр.	Пчэльнік Марыя Анатольеўна	Кастрычніцкі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Гімназія № 1 імя акадэміка Я.Ф. Карскага г. Гродна"	Нарута Святлана Віктараўна
гр.	Пільжыс Юлія Паўлаўна	Ленінскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Гімназія № 5 г. Гродна"	Шэршань Вольга Чаславаўна

10 клас

Мес. Дып.	Прозвішча, імя, імя па бацьку удзельніка	Раён	Установа адукацыі	Прозвішча, імя імя па бацьку настаўніка
I	Мялешка Алеся Уладзіміраўна	Слонімскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Гімназія № 1 г. Слоніма"	Стрык Ала Генадзеўна
I	Муліца Анастасія Віталеўна	Лідскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Гімназія № 1 г. Ліда"	Велькашынска Галіна Антонаўна
II	Радзіён Дар'я Вячаславаўна	Смаргонскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Гімназія г. Смаргоні"	Радзіён Людміла Уладзіславаўна
II	Раубель Ульяна Вадзімаўна	Лідскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Гімназія № 1 г. Ліда"	Велькашынска Галіна Антонаўна
II	Балтрукевіч Надзея Валер'еўна	Мастоўскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Гімназія № 1 г. Масты"	Хікол Наталля Вацлаваўна
III	Міхайлова Паліна Ігараўна	Ленінскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 23 г. Гродна"	Максімовіч Святлана Антонаўна
III	Альхіміч Валянціна	Кастрычніцкі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 26 г. Гродна"	Балабушка Лілея Янаўна
III	Яўгенеўна Броўка Кацярына	Смаргонскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 7 г. Смаргоні"	Іосіфаўна Івашкевіч Жанна Антонаўна
III	Каўбаска Настасся Віктараўна	Кастрычніцкі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 38 г. Гродна"	Прышчэпчык Святлана Пятроўна
III	Раманчук Валерыя Алегаўна	Кастрычніцкі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 12 г. Гродна"	Шаблова Алена Анатольеўна, Грудская Наталля
гр.	Халупа Аліна Міхайлаўна	Мастоўскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Мікеўшчынскі вучэбна-педагагічны комплекс дзіцячы сад-сярэдня школа"	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Ліцэй № 1 г. Гродна"
гр.	Кажэцкая Лізавета Сяргееўна	Ленінскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Ліцэй № 1 г. Гродна"	Несцяровіч Вольга Лівоўна
гр.	Змітрукевіч Аксана Іванаўна	Мастоўскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Азёркаўская сярэдня школа"	Галавач Таццяна Анатольеўна, Грудская Наталля Іван.

11 клас

Мес. Дып.	Верамейчык Наталля Віктараўна	Лідскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Гімназія № 1 г. Ліда"	Пільчук Таццяна Канстанцінаўна
I	Пілюткевіч Паліна Андрэеўна	Кастрычніцкі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 31 г. Гродна"	Здановіч Аксана Вацлаваўна
II	Бубешка Паліна Раманаўна	Ленінскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 23 г. Гродна"	Максімовіч Святлана Антонаўна
II	Каваленка Анастасія Сяргееўна	Іўеўскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Навучальная - педагогічны комплекс Бакштаўскі дзіцячы сад-сярэдня школа"	Валканоўская Люцяяна Эдуардаўна, Сілук Нона Уладзіміраўна
II	Таўрэль Лізавета Алегаўна	Кастрычніцкі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 3 імя В.М. Усава г. Гродна"	Целеш Анастасія Андрэеўна Дарашкевіч Інна Віктараўна
III	Дысько Марыя Генадзеўна	Смаргонскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 6 г. Смаргоні"	Ванчук Аксана Іосіфаўна, Абрамчык Алена Грыгор'еўна
III	Каско Марыя Сяргееўна	Дзятлаўскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Гімназія № 1 г. Дзятлава"	Сухо Наталля Яўгенеўна
III	Скарабагатава Кац-на Аляксееўна	Гродзенскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сапоцкінская сярэдня школа"	Канаплянка Таццяна
III	Шарупская Аляк-дра Мікалаеўна	Кастрычніцкі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 38 г. Гродна"	Уладзіміраўна Карповіч Зоя Іванаўна
III	Юргялевіч Ганна Аляксандраўна	Слонімскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 5 г. Слоніма"	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 2 г. Ашмяны"
III	Вайгеніца Таццяна Мечыславаўна	Ашмянскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 2 г. Ашмяны"	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 5 г. Смаргоні"
III	Дудойць Дзіяна Валер'еўна	Смаргонскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Сярэдня школа № 5 г. Смаргоні"	Васілеўская Таццяна Іванаўна
гр.	Жарнікова Кацярына Алегаўна	Ленінскі	Дзяржаўная ўстанова адукацыі "Гродзенская гарадская гімназія"	Гайдукевіч Тація</td

У Бярозаўцы вывучаюць беларускую мову праз актыўныя гульні

У Бярозаўцы Лідскага раёна беларускую мову вывучаюць праз актыўныя гульні. Так у гарадскім Палацы культуры прайшла гульня-квэст на тэму беларускай мовы, культуры і народных традыцый. Вучні школ горада спаборнічалі між сабой у веданні роднай мовы, песен, прыказак і народных традыцый. Дзеці з вялікім задавальненнем праходзілі заданні на шасці кропкахах, што былі расстаўленыя на гульнявым маршруце па ўсім булынка мясцовага Палаца

культуры. Распавядзе мастац-
кі кіраунік установы Аксана
Цецярук:

- Прыемна, што яны хваляваліся. Яны ўсе хваляваліся, бо вельмі перажывалі, што чагосыць не ведаюць. Было вельмі прыемна, што дзені

адгукнуліся на гэта і прыйшли паўдзельніцачы. Я думаю, што на гэтым мы спыняцца не будзем, мы будзем працягваць Прыходзьце і вы запрашаем

Квэст-гульня ў Бяро-
зайцы праходзіла ў рамках на-

дыходзячага Міжнароднага дня роднай мовы. Перамогу ў гульні атрымала каманда навучэнцаў мясцовай сярэдняй школы № 3.

*Андрусь Панямонаў
Беларускае Рады
Рацыя*

Кашуля сваїмі рукамі

Такі майстар-клас адбыўся ў Берасці ў грамадска-культурніцкім цэнтры "Грунтойня". Удзельнікі азнаёміліся з прыкладамі бедзежскага народнага строю, даваліся пра гісторыю беларускай нацыянальнай вопраткі. Кірауніца класа вышыўкі, дасведчаная рамесніца ў музеі "Бедзежскі фартушок" Людміла Недашкоўская падкрэсліла, што цягам майстар-класа кожны змог зрабіць сабе традыцыйную сарочку:

- Робім сарочку, подобну до нашых, у яких хадзілі нашы бабулі. Мы рабілі спачатку выкрайку на паперы, а пасля пераносілі яе на тканіну. Рабілі аснову: полачкі, рукавы, плячо - гэта дэталі, з якіх складаецца сарочка. Потым дзяўчата, якія ўжо раскроілі, збіраюць дэталі ўручную, каб пабачыць, як сарочка будзе выглядзіць на маладзі.

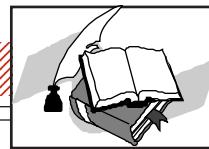
Паводле Людмілы Недашкоўскай, пасля майстар-класа кашулю можна сьышць дома як рукамі, так і на машынцы. Яе можна надзець як на святочныя імпрэзы, так і летам на штодзень.

Універсітет Лазарскага

Вядучы прыватны ўніверсітэт бізнесу і права ў Польшчы

www.lazarski.ru
tel. +48 500 167 406
e-mail: belinfo@lazarski.edu.pl

Зразумець Украіну

У менскім прэс-клубе адбылася публічная дыскусія з ўдзелам Міколы Рабчука - паэта, перакладчыка, культурнага і палітычнага аналітыка, віца-прэзідэнта Украінскага ПЭН-клуба. Мікола Рабчук - лідар кіеўскага інтэлектуальнага кола, стваральнік месячніка "Крытыка", часопіса "Дух і Літара", а таксама аддзела культуры газеты "День".

У дыскусіі ўзялі ўдзел паэт і філософ Ігар Бабкоў, паэт, перакладчык і старшыня Беларускага ПЭН-цэнтра Андрэй Хадановіч і пісьменніца Наталка Бабіна.

Ігар Бабкоў распавёў пра культурніцкую кампанію "Зразумець Украіну", якая праходзіла ў мінулым годзе на Беларусі і ўключала выданне кніг, лекцыі і інтэлектуальныя дыскусіі. У межах гэтай кампаніі паэт і літаратуразнаўц Андрэй Хадановіч ажыццяўві курс інтэрпрэтацыі ўкраінскай літаратуры, Максім Жбанкоў штосераду рабіў уводзіны ва ўкраінскае кіно. Падсумаваннем года ўкраінскай культуры стаў візіт Міколы Рабчука. Спадар Мікола мінулы раз наведваў нашу краіну ў 2001 годзе з цягніком пісьменнікаў. Гутарка была прысвечана тэмі: "Геапаэтыкі/геапалітыкі: украінская і беларуская літаратуры і проблемы ідэнтычнасці на "посткаланіяльной" мапе Еўропы". У сваім выступленні Мікола Рабчук адзначыў падабенства нацыяточных працесаў, якія адбываліся ў канцы XIX - пачатку XX стагоддзя як на Украіне, так і на Беларусі.

Наталка Бабіна, якая паходзіць з Берасцейшчыны, цэнтру свой моўны асяродак. Там людзі захоўваюць палаішчукі гаворкі. Яна прадставіла дзяянасць Таварыства ўкраінскай літаратуры, якое было створана трох гадоў таму пры Саюзе беларускіх пісьменнікаў з мэтай спрыяння ўзаемным контактам паміж украінскім і беларускімі творцамі і дзеля маральнай падтрымкі братоў-украінцаў у складаны для іх перыяд праз ажыццяўленне супольных культурных праектаў, выданне альманаха "Справа". Да Таварыства ўесь час далучаюцца новыя людзі, якія займаюцца перакладамі і папулярызацыяй украінскай культуры.

- Для нас важна захоўваць свае гаворкі, таму што мы друкуем тэксты па-беларуску, па-украінску і на сваіх гаворках. Падобным чынам казалі ў свой час Леся Украінка і Вольга Кацюбінская. З Беларусі паходзіць шраг украінскіх пісьменнікаў."

Ігар Бабкоў адзначыў рэгіянальную асаблівасць: калі збираюцца беларусы і украінцы, і кожны гаворыць на сваёй мове, усе выдатна разумеюць адзін аднаго. Гэта беларуска-ўкраінскія парадыгма стварае важны рэгіянальны стрыжань, які дапаможа супрацьстаяць націску "рускага свету".

Эла Дзвінская, фота аўтара:

1. Андрэй Хадановіч і Мікола Рабчук.
2. Наталка Бабіна.

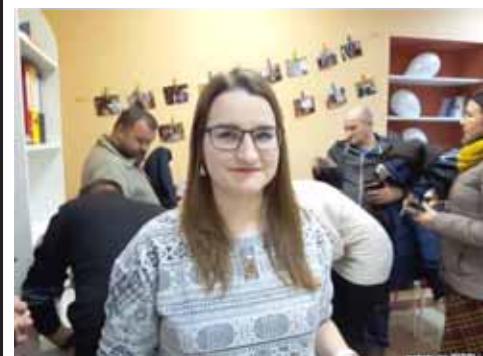
Гомельскі цэнтр беларускай мовы абвясціў конкурс эсэ пра родную мову

Цэнтр беларускай мовы пачаў дзейнічаць у Гомелі з ініцыятывы гарадской арганізацыі Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны.

На яго адкрыцці 5 лютага прысутнічалі актыўныя гараджане, некаторыя нават з дзецьмі, выкладчыкі Гомельскага ўніверсітэта імя Францішка Скарыны, журналісты, студэнты. Цэнтр размясціўся ў прасторным пакоі на вуліцы Кірава, 3.

- Мы даўно марылі пра месца, дзе можна было бы сабрацца, праводзіць сустэрэны, арганізоўваць навучанье дзяцей і дарослых, ладзіць кансультацыі для прадпрымальнікаў, арганізацыі, якія імкнушы пашыраць ужыванне беларускай мовы ў сваёй практичнай дзейнасці, - адкрываючы цэнтр, патлумачыла старшыня гарадской суполкі ТБМ Алеся Аўласевіч.

Ужо сёння ёсьць расклад мерапрыем-

Алеся Аўласевіч

Юрген Якавенка

для занятай. Эрунчай - на сталай аснове. Да лета, думаю, пратрымаемся. Адкрылі рахунак у банку - ёсьць спадзеў на падтрымку. Но мы ж збираемся не толькі навучаць мове, але і ўмениню карыстацца ёй, разгаваць на здекліўя кіпны, абараняць сябе ў выпадку канфліктнай сітуацыі. Мусім таксама праці грамадскія ініцыятывы ўплываць на розныя установы і арганізацыі, якія нядобразычліва ставяцца да выкарыстання беларускай мовы ў сваёй дзейнасці. Трэба, каб дзе дзяржаўныя мовы былі ў краіне сапраўды роўныя.

Гамяльчук Дзмітры Паўлавец заўважыў, што агульнымі высілкамі варты паспрыяць, каб парламент унёс папраўкі ў закон "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь" і прыбраў найперш з яго злучнік "або", які ўжываецца больш як два дзісяткі разоў. Тады і акты дзяржаўных органаў абавязаны будуть выдаваць на дзвюх мовах, і вытворцы тавараў зразумеюць, што інфармацыю пра іх трэба падаваць на беларускай і расейскай мовах. Да таго ж патрабуеца дапоўніць закон апісаннем правапрыяльнай практикі.

Падчас адкрыцця цэнтра абвешчаны конкурс для школьнікаў - эсэ на тэму "Што для мяне беларуская мова". Допісы прымаюцца да 19 лютага, а аўшчынне пераможцаў з уручэннем прызёў адбудзеца 21 лютага, у Дзень роднай мовы.

Радыё Свабода.

Сябры ТБМ на радзіме героя

Грамадскасць Беларусі, госці з Польшчы, прадстаўнікі амерыканскай амбасады ў Беларусі, консулы Польшчы, Украіны, Рэспублікі Чарговыя ўгодкі з дня народзінаў славутага сына Беларусі Тадэвуша Касцюшкі.

Цікава, што 4 лютага 2017 г. у Косава на дзень народзінаў героя некалькіх краін Тадэвуша Касцюшкі прыбылі не толькі афіцыйныя дэлегацыі, але шматлікія дэлегацыі грамадскіх арганізацый. Так ТБМ з Баранавічаў прадстаўляла калі триццаці чалавек, прыехала вялікая дэлегацыя з Берасця са сцяжкамі АГП, Менск

прадстаўляла згуртаванне шляхты з харугвой. Дэлегацыя з Кобрына на шасці машинах пад кірауніцтвам Аляксандра Меха да прыбыцця ў Косава наведала трох населеных пунктаў, гісторыя якіх звязана з імем Тадэвуша Касцюшкі, дзе ўшанавала яго памяць. Пасля заканчэння мерапрыемства на сядзібі Касцюшкі сябры з Берасцейшчыны сабраліся ў ўцілым памяшканні на сустэрэну з пісьменнікамі. Слухалі вершы і цікавыя расповеды. Сяргей

Чыгрын і Міхась Скобла презентавалі свае новыя кнігі.

Прынятае рашэнне і надалей пры

святкаванні гадавіны нараджэння Касцюшкі наведваць не толькі музей-садзібу, а і іншыя месцы, звязаныя з яго жыццём і дзейнасцю.

**Мікалай Падгайскі,
Баранавічы.**

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

З IX ст. вышэйшая адукцыя сканцэнтравалася ў стаўліцы імперыі. У гэтыя часы становіцца вядомым знакаміты на-вуковец-энцыклапедыст - *Леў Матэматык (Філософ)*. Ён цікавіўся таксама медыцынай і астрономіяй. Леў Матэматык выкарыстоўваў літары як арыфметычныя сімвалы і такім чынам стварыў падмурак асноў алгебры. Дзякуючы яму быў адноўлены Канстанцінопальскі ўніверсітэт, вышэйшая свецкая школа. Для заняткаў выдзелілі асобную за-лу палаца - *Магнару*. Там выкладалі граматыку, рыторыку і філасофию. Сярод выкладчыкаў быў і патрыярх *Фоцій*. Вялікіх поспеху дасягнуў візантыйскія географы, якія ўмелі рабіць дакладныя марскія карты і планы гарадоў.

У IX ст. да ўлады прыходзяць імператары *Македонскай дынастыі*. Іх уладаранне называюць "залатым векам" візантыйскай дзяржавы. Пры іх зацвярджацца шыкоўны этикет візантыйскага двара, строгі цырыманіял прыёму замежных амбасадараў; з'яўляецца інстытут сукіраўніку. Сутнасць яго палягала ў tym, што імператар рабіў свайго сына сукіраўніком імперыі, і потым той кіраваў крайнай пасля смерці бацькі. Гэта было зроблены падчас уладарання *Льва IV Разумнага* (886-912).

АСНОЎНЫЯ ТЭРМІНЫ

Anсіда, абсіда (ад грэцк. *Hapsidos* - скляпенне) - паўкруглая, прамавугольная або гранённая частка бажніцы, якая выступае за межы сцяны і мае ўласнае перакрыццё. У апсідзе знаходзяцца алтар, клір, месцы для вышэйших духоўных і свецкіх асоб, культавыя рэліквіі ды інш.

Ікона (абраз) - рэльефная або жывапісная выява багоў ці святых, якая служыць прадметам рэлігійнага пакланення.

Крыжова-купальная сістэма - архітэктурная сістэма (кампазіцыя), у якой да падкупальнай прасторы ў цэнтры храма звернутыя цыліндрчныя скляпенні галін крыжа, які ў цільм ствараюць крыжападобную структуру.

Літургія - набажэнства, у якім адлюстроўваецца сутнасць асноўных ідэй хрысціянскага светапогляду. Мазайка - від жывапісу з выкары-

ственнем каляровых камянёў, эмаляў і інш.

Манархія - асабістая ўлада аднаго чалавека (караля, халіфа, султана, шаха) у краіне; звычайна перадаецца ў спадчыну.

Манастыр - комплекс збудаванняў, дзе жыве грамада манахаў.

Mітраполіт - вышэйшае царкоўнае званне і пасада (пасля патрыярха), галава царкоўнай акругі - мітраполіі.

Патрыярх - галава праваслаўнай царквы.

Сабор - 1) галоўны храм горада; 2) з'езд вышэйшага духовенства для вырашэння найбольш важных спраў дзеянасці царквы.

Смальта - каляровыя непразрыстыя шкляныя кубікі ці пласціны для выкладвання мазаік.

Фрэска - каляровы мазюнак, карціна, выкананая на свежым тынку.

НАЙВАЖНЕЙШЫЯ ПАДЗЕІ

527-565 гг. - Юстыніян I, візантыйскі імператар.

528-534 гг. - складанне "Збору грамадзянскага права" пры Юстыніяне I.

532 г. - паўстанне Ніка ў Канстанцінопалі.

532-537 гг. - будаўніцтва храма св. Сафіі ў Канстанцінопалі.

534-554 гг. - остгоцкія візантыйскія вайны.

582-602 гг. - уладаранне Маўрыкія, візантыйскага імператара.

602-610 гг. - уладаранне Фокі, візантыйскага імператара.

610-641 гг. - уладаранне Іраклія, візантыйскага імператара.

634 г. - пачатак арабскай экспансіі на візантыйскія землі.

717-741 гг. - уладаранне Льва III Ісаўра, візантыйскага імператара.

726 г. - уздзялэнне іканаборства ў ранг афіцыйнай рэлігійнай палітыкі Візантый.

717-802 гг. - уладаранне Ісаўрыйскай дынастыі ў Візантый.

787 г. - кананічнае асуджэнне іканаборства Сёмым Усяленскім саборам.

Канец VIII ст. - каля

869 г. - Леў Матэматык.

855 г. - адкрыццё Магнўрскай вышэйшай школы ў Канстанцінопалі.

867-1056 гг. - уладаранне Македонскай дынастыі ў Візантый.

РАЗДЕЛІУ.
СЛАВЯНЕ І КАЧЭУНІКІ ПАҮДНЁВАЙ ЕЎРОПЫ

1. З'яўленне славян на палітычнай карце Еўропы.

2. Аварскі каганат.

3. Утварэнне Першага Балгарскага царства.

4. Хазарскі каганат.

5. Усходнія славяне ў VII-VIII стст.

6. Вялікая Мараўія.

7. Дзейнасць Кірыла і Мяфодзія.

8. Усходнія славяне ў VIII-IX стст.

9. Узінненне Кіеўскай Русі.

1. З'яўленне славян на палітычнай карце Еўропы

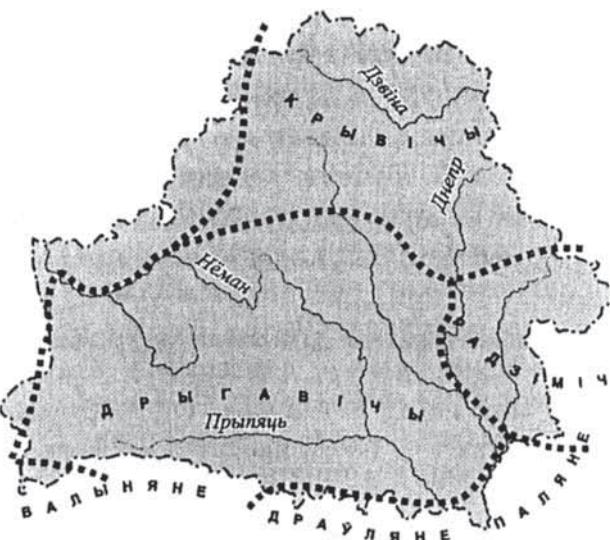
Славяне з'яўліліся ў пісьмовых кропінках у VI ст. як склавіны. Аўтары таго часу лічылі іх сваякамі *антаў* і на-

шчадкамі *венетаў* (*венедаў*) і пісалі, што славяне жылі на левым беразе Ніжняга Дуная і далей на поўнач да вярхоўя Віслы.

У часы Юстыніяна I славяне началі свае набегі на

Гісторыя сярэднявечнай Еўропы (V - XV стагоддзі)

Рассяленне славян у другой палове VI-VII стст. (карта; кропінка: © Вялікі гістарычны атлас Беларусі. Т. 1. - Варшава - Мінск, 2008).

цоўся фіна-ўгорскія племёны. Пазней тут узіннене дзяржава *Волжская Булгарыя*.

Другая пратабалгарская арда на чале з ханам *Аспарухам* у канцы VII ст. з'явілася на Балканах, дзе ўжо быў прыдунайскія славяне, і падпарадковала іх сабе. У выніку паўста-ла магутная дзяржава, якая атрымала пазней назыву *Першага Балгарскага царства* Качэу-нікі-пратабалгары перайшли да земляробства і паступова былі асіміляваныі славянамі, за-свойлі іх мову і культуру. Так утварыўся новы паўднёвасла-вины народ пад называй балга-ры, а іх краіна і цяпер завецца Балгарыя. Да сярэдзіны IX ст. у Балгарыі існавала язычніцкая рэлігія. Балгарскія ханы праводзілі актыўную міжнародную палітыку і мелі цесныя канта-кты з Візантый.

Так, балгарскі хан *Тэр-вал* дапамог вірнцу ўладу візантыйскому імператару Юстыніяну II. На трэтыорыі Балгарыі каля скалы *Мадара* (не-падалёк ад горада *Шумена*) існавала скілтуарная выява гэта-хана, зробленая ў пачатку VIII ст. Яна мае назыву "*Мадарскі вершнік*". На каменнай скале памерам 2,6x3,1 м на вышыні 2,3 м высечаны вершнік нату-ральных памераў, які дзідай забівае льва. Ззаду за ім бя-жыць сабака. Унізе ёсьць надпіс на грэцкай мове, у якім ідзе гаворка аб адносінах Балгарыі і Візантый ў VIII-IX стст. пры ханах Тэрвале, Круме і Амур-тагу. "*Мадарскі вершнік*" - гэта адзіны ў Еўропе скалыны рэль-еф і ўнікальны помнік ранне-балгарскай культуры.

У 864 г. пры хане *Барысе* балгары прынялі ўсходніе хрысціянства (праваслаўе) ад Візантый. З гэтых часоў хан пачаў звацца князем, а потым і царом. Прынцые хрысціянства ўмацавала міжнароднае становішча Балгарыі, паскорыла развіццё яе культуры, а балга-ры сталі *першыми хрысціянскімі славянскімі народам*.

4. Хазарскі каганат

Хазары - гэта напалову кочавы народ цюркскага паходжання. Гістарычна радзіма хазараў - прыкаспійскія стэпы і Паўночны Каўказ, дзе хазары жылі побач з аланамі. У VII ст. хазары стварылі сваю дзяржаву на чале з ханам Крумам. У выніку вайны з франкамі з 791 па 803 г. дзяржава авараў была знішчана. Апошні раз авараў (славяне называлі іх *обрамі*) згадваюцца ў пісьмовых кропінках пад 822 г. Частка аварскіх земляў увайшла ў склад балгарскага царства.

3. Утварэнне Першага Балгарскага царства

Старожытныя балгары (гістарыкі яшчэ называюць іх пратабалгарамі) - гэта племёны цюркскага паходжання. Іх гістарычна радзіма - Прывязоўе, дзе ў 635 г. быў створаны балгарскі племянны саюз на чале з ханам *Кубрытам*, а першы балгарскі стаў - горад *Фанагорыя*. Займаліся пратабалгары жывёлагадоўлі і быті каччунікамі. У VII ст. яны началі захопліваць розныя тэрыторыі на Усходніяй і Паўночнай Дніпроўшчыне, а потым і на Днепрэ. Адна вялікая група (арда) пратабалгару пайшла на поўнач на чале з ханам *Катрагам* і засяліла тэрыторыі на сярэднім Днепре і Каме, падначаліўшы сабе мясцовыя племёны качэунікаў.

Аварскія ваяры былі добрая ўзброенія. Археолагі знаходзяць металічныя наканечнікі (у тым ліку і на тэрыторыі Беларусі) аварскіх стрэ-

ловія фіна-ўгорскія племёны. Пазней тут узіннене дзяржава *Волжская Булгарыя*. Другая пратабалгарская арда на чале з ханам *Аспарухам* у канцы VII ст. з'явілася на Балканах, дзе ўжо быў прыдунайскія славяне, і падпарадковала іх сабе. У выніку паўста-ла магутная дзяржава, якая атрымала пазней назыву *Першага Балгарскага царства* Качэу-нікі-пратабалгары перайшли да земляробства і паступова былі асіміляваныі славянамі, за-свойлі іх мову і культуру. Так утварыўся новы паўднёвасла-вины народ пад называй балга-ры, а іх краіна і цяпер завецца Балгарыя. Да сярэдзіны IX ст. у Балгарыі існавала язычніцкая рэлігія. Балгарскія ханы праводзілі актыўную міжнародную палітыку і мелі цесныя канта-кты з Візантый.

Феадалы-хазары мелі ўмацаваны замкі, а гарадамі кіравалі каганаты. Каган меў будынкі, зробленыя з аблапенай цглы. Археолагі выясняюць, што на поўдні хазарскія дзяржавы, у стэпах, жылі качэунікі, а на поўначы, у лесастэпе, - земля-робы.

Феадалы-хазары мелі ўмацаваны замкі, а гарадамі кіравалі каганаты. Каган меў будынкі, зробленыя з аблапенай цглы. Археолагі выясняюць, што на поўдні хазарскія дзяржавы, у стэпах, жылі качэунікі, а на поўначы, у лесастэпе, - земля-робы.

У VII ст. началося вялі-ке рассяленне славян на зем-лях балтаў і фіна-ўграў. Сла-ви-не рухаліся па берагах вялі-кіх рэчак, і паступова асіміля-вали мясцове насельніцтва. Перайшоўшы цераз Прывязь, славянскія племёны рухаліся ўверх па Дніпры і па цячэнні Дзвіны ў напрамку Балтый-скага мора. Сярод іх былі і не-пастраныя продкі беларусаў. Самым вялікім і моцным племенем, ці нават племенным саюзом, былі *крайвічы*. Першая хвала крывічоў заняла цэнтра-льную і паўночную Беларусь. Разам з мясцовыми балтамі крывічы стваралі ар

Спазнай смак сваёй кухні

У мінулую нядзелю ў другі раз прайшоў раённы конкурс "Спазнай смак сваёй кухні" на базе Дварышчанскага Дома культуры. Удзельнічалі амаль усе сельскія ўстановы культуры раёна. У гэты раз традыцыйная кухня была прадстаўлена стравамі, якія нашы працкі рыхтавалі на Вялікдзень і ў вялікодны пост. Заранёу, работнікі клубных установ культуры ладзілі этнографічную экспедыцыю ў навакольныя вёскі, дзе вывучалі гастронамічныя стылы.

Тарноўскі Дом культуры прыгатаваў стравы па рэцэптах Глафіры Ашмяны, якая родам з вёскі Радзівонішкі. Гэта і каўбаскі па-тарноўску, вялікодныя кулічы і пірагі, тварожная пасха. Спадабаўся журы і прысунутым кулебяк з курыцай ад кухара графа Маўраса Андрэя Багданца.

Гудскі цэнтр творчасці і вольнага часу прадставіў багаты вялікодны стол, накрыты мяснымі стравамі: камы з мясам, бабулін сальцісон, вантрабянка, каўбаса па-аўсядаўску. А работнікі Мажайкаўскага Дома культуры прыгатавалі наадварот - стравы беднай сям'і. Гэта тушаная капуста з скваркамі, крупнік белены малаком, нішчымі пірог.

Пералічыць усе стравы праста не хопіць часу. І складана было вызначыць пераможцу для журы, у склад якога ўваходзілі: Леўшунова Наталля Фёдаравна - загадчык сектара культуры аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па спраўах моладзі Лідскага райвыканкама; Канцевенка Наталля Ўладзіміраўна - загадчык аддзела метадычнай і культурна-масавай работы ДУ "Лідскі раёны цэнтр культуры і народнай творчасці"; Ганевіч Іван Феліксавіч - старшыня Дварышчанскага сельскага Савета; Суднік Станіслаў Вацлававіч - рэдактар газеты "Наша слова" Таварыства беларускай мовы; Шчэліна Алена Валянцінаўна - загадчык аддзела рамёствай і традыцыйнай культуры ДУ "Лідскі раёны цэнтр культуры і народнай творчасці" ды гості з Гародні: Андрэй Пятрук - метадыст па фальклоры ДУК "Гарадзенскі абласны метадычны цэнтр народнай творчасці" і Юлія Рыбакова - метадыст па дэкаратыўна-прыкладнай творчасці ДУК "Гарадзенскі абласны метадычны цэнтр народнай творчасці".

Вось і пераможцы: у намінацыі пераемнасць тра-

дышцый структурнае падраздзяленне - "Голдаўскі клуб-бібліятэка"; за прыгатаванне традыцыйнай стравы - філіял "Беліцкі Дом культуры", у наўмінай "Рэжысёрскае вырашэнне презентациі стравы" - філіял "Ваверскі Дом культуры", сервіраванне стала - філіял "Ходараўскі Дом культуры", афармленне рэцэптаў - філіял "Тарноўскі Дом культуры".

Дыпломам 3 ступені ўзнагароджаны філіял "Дварышчанскі Дом культуры". Дыпломам 2 ступені - філіял "Гудскі цэнтр творчасці і вольнага часу". Першыя месца - у філіяле "Бердаўскі цэнтр культуры і вольнага часу".

А яшчэ журы адзначыла цудоўную беларускую мову ўсіх без выключэння

ўдзельнікаў ад Тарэсы Юзэфаўны Ясюкайці з Ваверкі, 1939 г.н. да маладзенікіх дзяўчатаў з Гудаў. Ну і не забудзем, што задаў тон беларушчыне старшыня сельсавета І.Ф. Ганевіч уласным вершам на беларускай мове, аздабляў свята гурт "Каханачка" з Мажайкава

Працяг свята абавязкована будзе ў наступным годзе, бо ўсе мы не толькі знаёмімся з традыцыйнай кухні, але і вывучаем гісторыю свайго краю.

Ганна Некраш,
вядучы метадыст аддзела метадычнай і культурна-масавай работы ДУ "Лідскі раёны цэнтр культуры і народнай творчасці".

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасія Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сцяпко, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbt-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад

18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

Рэцэнзія

Водсветы карыдных баёў

Пісьменнік, краязна-вец, выдавецкі працаўнік Валер Санько не раз здзіўляў суразмоўці і чытачоў нечаканымі вывадамі пра ўсталяваныя і ўтрамбаваныя падзеі, людзей, ацэнкі. Яго кнігі пра забойства Янкі Купалы і дакументальны раман пра Чарнобыльскую аварыю навізною і доказнасцю ўражваюць дасведчаных і недасведчаных, аступененых і шараговых.

Не збаміся перабольшвання, такой з'яўляецца і книга "Карыды вогненныя іскры", Мінск, "Смэлтак", 2016, 154 стар. У ёй аднайменная апо-весць, без пропускаў, ніводная глава ў ёй не скарочаная, як увесь час (з 1987 года) раілі аўтару разумныя рэцэнзенты Менска і Масквы.

Сапраўды, часопісы "Молодая гвардия", "Наш современник", "Вокруг света", "Огонёк", "Дружба народов"... твор правінцынага аўтара на 44 старонкі, навічка для іх, наўрад ці стануць друкаўць такім памерам у Маскве.

За 29 гадоў ні адна літаратурная рэдакцыя Беларусі непалітычную нейтральную "Карыду" таксама не апублікавала. Часопісы "Полымя", "Маладосць", "Нёман" адхілялі яе па некалькі разоў.

Выдатныя карыдныя сутычкі, гістарычна-этнаграфічны развагі аўтара сталі быццам забароненых ў СССР, БССР, Беларусі. Адкладалі ў доўгую скрынку апо-весць з 1987 года болей за трыццаць разоў (цитата з кнігі стар. 50).

Прафесар доктар гістарычных навук Анатоль Грыцкевіч у заключнікі кнігі аўтара "Сучаснае беларускае літаратурнае жыццё" (2015) доказна дае свае варыянты такому літаратурнаму недарэктству.

Хіба можна згадзіцца, што парапенены бандэрыйлерам і матадорам карыдны бык можа нешта думаць? Сам выбірае лепшыя варыянты уласнага сыходу ў Тагасветнасць? У галоўнага героя апо-весці доктара Аляксея Бялько гэта мажліва.

Узгадаем воўка Паджара і хаўрусніку, якія не разрываюць спіхнутую з воза быту і толькі што ахрышчанае

дзвінёнае дзіцяне на руках

хроснай маткі, ваўкі паляцелі

за канём і бязбожнікам хросным

бацькам, разарвалі іх.

(Апо-весць "Воўка ты знойдзеш на

свяно шыю").

Не кожны чытак згодзіцца, што з падачы пісьменніка шэсць карыдных спектакляў могуць стаць цудоўнай мексіканскай феерый.

Ні ў чым не паўторацца.

Па вялікім рахунку апо-феоз карыды, удар шпагі, гэта лагічнае завяршэнне доўгага шляху мексіканцаў да кідлага святочнага прадстаўлення, веры, абраду. Чараўніцкая прыцягальнасць карыды не ў колькасці схопатак чалавека з быком - у мужчай прыгажосці

фееричнай урачыстасці. Сузіранне праяўленых другім адлагі і мужнасці ўсяляе адлагі ў цябе, гледача.

Чытасць кніга адным духам і захопам. Паўтораў сцэн і думак няма.

Захопліваючы чытача, узімаючы дух і думкі апо-шнія філософскія раздзелы апо-весці і заключная: у велічным каталіцкім саборы (на сем тысяч месцаў для наведнікаў) вернікі з усезахопнай адданасцю вышэп-тваюць малітвы.

На такім узроўні апіс-ваць падзею рэдкім аўтарам удаецца.

Дробязнае неразумен-не тэмы, правінцыйная геніальнасць і зайдзрасць беларускіх і рускіх ацэншчыкаў - слова не тое, фраза не тая, вывад не па-дабаеца (стар. 49-50) - не дазвалялі нескарочанай апо-весці раней засвяціца на ста-ронках часопісаў.

Публікацыя ў адной кнізе карыды на трох мовах - беларускай, рускай, іспанской - карысная ўсім. Асабліва сту-дэнтам і выкладчыкам, якія змогуць па-раўнонаваць варыянты перакладу.

Перакладчык Мікалай Фёдаравіч Ляніўка, 1945 г.н. ураджэнец сталіцы Аргенціны, Буэнас-Айрэса, з адзінца-цігадовага ўзросту жыхар Менска, зрабіў класную працу. Апо-весць на іспанскай мове чытаеца лёгка, як на беларус-кай і рускай.

Анатоль Валахановіч,
пісьменнік.

(На жаль, Анатоль Валахановіч, як паве-дамлялася ў друку, у тым ліку ў "Нашым слове", не так даўно пайшоў у лепшы свет. Гэ-тая публікацыя, пэўна, завяр-шальная ў таленавітага пісь-менніка, публіцыста, кра-знача.)

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.

Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісана да друку 6.02.2017 г. у 17.00. Замова № 200.

Аб'ём 2 друкаваныя аркүшы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 1,24 руб., 3 мес.- 3,72 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.